

JEAN-PAUL SARTRE

ÖZGÜRLÜK YOLLARI 1

AKIL ÇAĞI

ROMAN

Çeviri: GÜLSEREN DEVRİM

19.
BASKI

JEAN-PAUL SARTRE

ÖZGÜRLÜK YOLLARI I

AKIL ÇAĞI

Can Modern

Les Chemins de la libert  1: L'Âge de raison, Jean-Paul Sartre

  1938,  ditions Gallimard, Paris

  1996, Can Sanat Yayınları A.Ş.

T m hakları saklıdır. Tanıtım i in yapılacak kısa alıntılar dıŐında yayıncının yazılı izni olmaksızın hi bir yolla  o altılamaz.

1. basım: 1996

19. basım: Aralık 2020, İstanbul

Bu kitabın 19. baskısı 3 000 adet yapılmıŐtır.

Dizi edit r : Emrah Serdan

Kapak tasarımı: AyŐe  elem Design

Kapak resmi:   iStockphoto.com / Alf Ertslund

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ő.

Osmangazi Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No.17/1 Oda:1

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-510-693-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAŐITIM T CARET VE SANAY  A.Ő.

Maslak Mah. Eski B y kdere Cad.  z Plaza, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

JEAN-PAUL SARTRE

ÖZGÜRLÜK YOLLARI 1
AKIL ÇAĞI

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Gülseren Devrim

Jean-Paul Sartre'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Bulanık, 1981

Duvar, 1994

Aydınlar Üzerine, 1997

Yaşanmayan Zaman / Özgürlük Yolları 2, 1997

Sözcükler, 1997

Yıkılış / Özgürlük Yolları 3, 1998

Edebiyat Nedir, 2005

Öznellik Nedir?, 2015

JEAN-PAUL SARTRE, (1905-1980) Paris'te doğdu. Üniversite yıllarında Simone de Beauvoir'la başlayan birlikteliği yaşamı boyunca sürdü. 1938'de, sonradan geliştireceği birçok felsefi konuya yer veren *Bulantı* adlı romanını yayımladı. Bireyin özgürlüğünün felsefi savunusundan sonra toplumsal sorumluluk konusuna yöneldi ve 1945'te dört cilt olarak tasarladığı büyük bir romana başladı. *Özgürlük Yolları* adlı bu yapıtın ilk üç cildi *L'Âge de raison (Akıl Çağı, Uyanış)*, *Le Sursis (Yaşanmayan Zaman, Bekleyiş)* ve *La Mort dans l'âme'yi (Yıkılış, Tükeniş)* yazdıktan sonra oyunun romandan daha güçlü bir iletişim aracı olduğuna karar vererek *Sinekler, Gizli Oturum, Kirli Eller, Şeytan ve Yüce Tanrı, Saygılı Yosma ve Altona Mahpusları* gibi oyunlar yazdı. Bu arada Simone de Beauvoir'la birlikte kurup yönettikleri *Les Temps Modernes* dergisinde birçok yazısı yayımlandı. 1964'te Nobel Edebiyat Ödülü'nü reddetti.

GÜLSEREN DEVRİM, (1928-2008) İstanbul'da doğdu. İstanbul Kız Lisesi'ni, İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1960'lı yıllardan başlayarak pek çok çeviri yaptı. Jean-Paul Sartre'ın *Özgürlük Yolları* üçlemesi, Jean Cormier'nin *Che Guevera* biyografisi, Mihail Şolohov'un *Vatan İçin Dövüştüler*, Alexander Soljenitsin'in *Matriona'nın Evi*, Nathalie Sarraute'un *Çocukluk*, Emmanuel Berl'in *Atilla'dan Timur'a Avrupa ve Asya*, Gao Xingjian'ın *Ruh Dağı* ve *Yalnız Bir Adamın Kitabı* başlıklı kitapları başta olmak üzere birçok önemli yapıtı dilimize kazandırdı.

Wanda Kosakiewicz'e

I

Vercingetorix Sokağı'nın ortasında, irikıyım bir adam Mathieu'yü kolundan yakaladı; karşı kaldırımında bir polis geziniyordu.

"Bana biraz para ver patron, karnım aç."

Birbirine yakın gözleri, kalın dudakları vardı; şarap kokuyordu. Mathieu, "Acıktın mı, yoksa susadın mı?" dedi.

Adam güçlkle homurdandı:

"Yemin ederim doğru söylüyorum, yemin ederim..."

Mathieu cebinde bir on santim bulmuştu.

"Sen bilirsin," dedi, "laf olsun diye söyledim."

Parayı verdi. Adam duvara yaslanarak, "Bu yaptığın," dedi, "iyi bir şey senin... Ben de sana Tanrı'dan çok büyük bir şey isteyeceğim. Bil bakalım, ne isteyeceğim?"

İkisi de düşündüler; Mathieu, "Ne istersen," dedi.

"Eh, öyleyse ben de senin mutluluğuna dua ederim. İşte bu kadar..."

Bir iş başarmışçasına güldü. Polisin yanlarına geldiğini gören Mathieu, adam için ürktü.

"Haydi bakalım," dedi, "eyvallah!"

Uzaklaşmaya davrandı ama adam tekrar yakaladı. Peltek peltek, "Mutluluk dilemekle olmaz yani," dedi. "Bu kadarı yetmez..."

“Ya daha ne olacak?”

“Sana bir şey vermek isterdim...”

Polis, “Dilencilik yaptığın için seni deliğe tıkacağım,” dedi.

Pembe yanaklı, gepegenç bir adamdı; sert görünmeye çalışıyordu. Gene de güvensiz bir sesle devam etti:

“Yarım saattir gelip geçeni rahatsız ediyorsun.”

Mathieu telaşla, “Dilenmiyor,” dedi. “konuşuyorduk.”

Polis omuz silkti, yürüdü. Sarhoş kaygı verecek şekilde sallanıyordu; polisi bile pek fark etmemişti.

“Sana ne vereceğimi buldum. Bir İspanyol pulu vereceğim.”

Cebinden üç köşe yeşil bir karton parçası çıkardı ve Mathieu’ye uzattı. Mathieu okudu:

“CNT, Diario Confederal Ejemplares 2. France. Anarşist Sendikalistler Komitesi, 41 Belleville Sokağı, Paris.” Adresin alt tarafına bir pul yapıştırılmıştı. Pul da yeşildi, Madrid damgasını taşıyordu. Mathieu elini uzattı:

“Teşekkür ederim.”

“Ama dikkat et,” dedi adam. Öfkelenmiş gibiydi...

“Bu... Bu Madrid... Ya!”

Mathieu baktı, adamın heyecanlı bir hali vardı. Düşündüklerini söyleyebilmek için kendini zorladığı belliydi. Vazgeçti, yeniden, “Madrid,” dedi.

“Evet.”

“Oraya gitmek istiyordum, yemin ederim. Ama olmadı işte... Ayarlayamadım.”

Birden kapanmıştı. “Dur!” dedi. Parmağını ağır ağır pulun üzerinde gezdirdi:

“Oldu. Artık alabilirsin.”

Mathieu iki üç adım yürümüşken adam gene seslendi:

“Hey!”

“Ne var?” dedi Mathieu. Adam uzaktan on santimi gösteriyordu:

“İneğin biri bana bir onluk tosladı. Gel sana bir rom ismarlayayım.”

“Yok! Başka bir akşam.”

Mathieu, içinde belirsiz bir buruklukla uzaklaştı. Yaşamında, herkesle birlikte sokaklarda, barlarda sürttüğü, önüne gelenle kadeh tokuşturduğu bir dönem olmuştu. Ama o fasıl çoktan kapanmıştı; bu çeşit numaralar artık ona hiçbir şey ifade etmiyordu. Gülünçtü bu... İspanya'ya gidip dövüşmeye can attığı da olmuştu. Mathieu adımlarını sıklaştırdı; canı sıkılarak, “Aslında birbimize diyeceğimiz bir şey yoktu,” diye düşündü. Cebinden yeşil kartonu çıkardı: “Madrid'den geliyor ama ona gönderilmemiş, herhalde biri vermiştir. Bana vermeden önce Madrid'den geliyor, diye pulu kaç kez okşadı.” Adamın yüzünü ve pula bakarken gözlerinde beliren anlamı hatırlıyordu: Bir tutku ifadesiydi bu... Yürümeye devam ederken Mathieu de pula baktı, sonra karton parçasını cebine koydu. Bir tren düdüğünü öttürdü ve Mathieu içinden, “İhtiyarladım ben,” diye geçirdi.

Saat onu yirmi beş geçiyordu, vakti vardı. Küçük mavi evin önünden durmadan, başını çevirmeden geçti, ama gözünün ucuyla bakmıştı. Madam Duffet'ninkinden başka bütün pencereler karanlıktı. Marcelle, sokak kapısını açacak zaman bulamamıştı: Asma cibinlikli karyolaya doğru eğilmiş, erkeksi hareketlerle annesinin yorganını düzeltiyordu. Mathieu düşünceliydi: “29'una kadar beş yüz frank, günde aşağı yukarı otuz frank eder. Altından nasıl kalkacağız?” Geri döndü ve yürüdü.

Madam Duffet'nin odasında ışık sönmüştü. Birkaç saniye sonra Marcelle'in penceresi aydınlandı; Mathieu karşıya geçti ve yeni ayakkabılarının ses çıkarmasından korkarak dikkatle bakkalın önünden yürüdü. Kapı aralık-

tı; usulca itti, kanat gıcırdayarak açıldı: “Çarşambaya biraz yağ getirip şu menteşeleri yağlayayım.” İçeri girdi, kapıyı kapadı, karanlıkta ayakkabılarını çıkardı. Merdiven de gıcırdayordu; Mathieu, ayakkabıları elinde, usul usul çıkıyor, her basamakta adımını atmadan ayağının ucuyla önünü yokluyordu: “Ne komedi,” diye düşündü.

O daha sahanlığa varmadan Marcelle kapıyı açmıştı. Odasından pembe, süsen kokulu bir buhar süzüldü, merdivene doğru yayıldı. Yeşil gömleğini giymişti. Arkasından vuran ışıktaki Mathieu, onun yumuşak ve etli kalçalarının yuvarlaklığını gördü. İçeri girdi, kapıyı kapadı; bu odaya her girişinde ona, dev bir deniz böceğinin kabuğuna giriyormuş gibi gelirdi. Marcelle kapıyı kilitledi. Mathieu duvardaki gömme dolabı açtı, ayakkabılarını içine koydu. Sonra Marcelle’e baktı ve işlerin yolunda gitmediğini anladı.

Alçak sesle, “Ne var?” diye sordu. “Kötü bir şey mi oldu?”

Marcelle alçak sesle, “Yo, hayır,” dedi. “Sende ne var, ne yok?”

“Hiç, parasızım! Üst tarafı iyi işte...”

Kızı boynundan, dudaklarından öptü. Teni amber kokuyordu, ağzı tütün. Mathieu soyunurken Marcelle yatağın kenarına oturdu, dikkatle bacalarına bakıyordu.

Mathieu, “Bu da ne?” diye sordu.

Ocağın üzerinde o güne kadar görmediği bir fotoğraf duruyordu. Yaklaşıp baktı ve utangaç ama dik bakışlı, erkek halli, zayıf bir genç kız gördü. Üzerinde uzun bir erkek ceketi, ayağında düz, kapalı ayakkabılar vardı.

Marcelle başını kaldırmadan, “Benim,” dedi.

Mathieu döndü; Marcelle’in gömleği kalçalarına kadar sıyrılmıştı; öne eğilmişti; Mathieu, onun iri göğüslerinin gömleğinin altında titrediğini fark etti.

“Nereden buldun bunu?”

“Eski albümlerden birinde. 1928 yazında çekti-
şim.”

Mathieu ceketini dikkatle katladı ve ayakkabılarının yanına koydu. Sordu:

“Aile resimlerine bakarak zaman geçiriyorsun, dese-
ne...”

“Hayır ama nedense bugün canım eski günlere ait bir şeyler görmek istedi. Henüz seninle tanışmadığımız, daha sağlam, sağlıklı olduğum günlerde nasılmışım, görmek istedim. Versene şunu.”

Mathieu resmi uzattı, kız sert bir hareketle, koparır-
casına aldı. Mathieu yatağın üzerine, kızın yanına otur-
du. Marcelle irkildi, usulca uzaklaştı. Anlamsız bir gülüş-
le resme bakıyordu.

“Ne tatsızmışım,” dedi.

Resimdeki genç kız bir bahçe duvarının demir par-
maklığına yaslanmıştı. Dimdik duruyordu, dudakları
aralıktı. Herhalde o da aynı batıcı açık sözlülük, aynı
dengesiz cüretle, “Ne tatsızım,” diyordu. Yalnızca o daha
genç ve çok daha zayıftı.

Marcelle başını salladı.

“Tatsız ya,” dedi. “Tatsız! Bu resmi, Lüksemburg’da
eczacı okulundan bir oğlan çekmişti. Üzerimdeki ceket
görüyor musun? O gün satın almıştım. Bir sonraki pazar
Fontainebleau’da şenlik vardı. Hey Tanrım!”

Mutlaka bir şey vardı: Hareketleri hiçbir zaman bu
kadar sert, sesi bu kadar kırıncı, bu kadar erkeksi olma-
mıştı. Yatağın kenarında, çırılçıplakken olduğundan çok
daha iç gıcıklayıcı, savunmasız, oturuyordu; bu her şeyi
pembe olan odanın ortasında iri hatlı bir Çin vazosu gi-
biydi. Bedeninden o kışkırtıcı koku yükselirken sert, er-
kek sesiyle konuştuğunu duymak insanı şaşırtıyor, üzü-
yordu. Mathieu onu omuzlarından yakalayarak kendine
doğru çekti:

“Geçmiş günleri mi özölüyorsun?”

Marcelle kuru bir sesle, “Hayır,” dedi. “O günleri değil. Yalnızca o günlerde hayalini kurduğum yaşamı özölüyorum.”

Genç kız üniversitede kimya öğrencisiydi. Sonra hastalanmıştı. Mathieu, “Beni mi suçluyor yoksa?” diye düşündü. Bir soru sormak için ağzını açtı ama kızın gözlerini görerek sustu. Marcelle, yüzünde gergin, kederli anlamlarla hâlâ resme bakıyordu.

“Şişmanlamışım, değil mi?”

“Evet.”

Omuz silkti, fotoğrafı yatağın üzerine fırlattı. Mathieu, “Gerçekten, ne şanssızlık,” diye düşündü. Yanağını öpmek istedi, Marcelle yumuşak bir hareketle onu itti. Sınırlı bir gülüşle, “On yıl geçti,” dedi.

Mathieu düşünüyordu: Ona hiçbir şey veremiyorum. Haftada dört gece geliyordu; günlerini en ince ayrıntılarına kadar ona anlatır, Marcelle de ciddi, hatta biraz emreden bir tavırla akıllar, öğütler verirdi ona... Mathieu sordu:

“Dün ne yaptın? Sokağa çıktın mı?”

Marcelle gelişigüzel bir hareket yaptı.

“Hayır, yorgundum. Biraz bir şeyler okudum; ama annem ikide bir dükkâna çağırır, rahat bırakmadı.”

“Bugün?”

“Bugün çıktım,” dedi. “Canım biraz hava almak, iki insan yüzü görmek istedi. Gaitè Sokağı’na kadar yürüdüm, iyi geldi; sonra André’e’ye gittim.”

“Görebildin mi?”

“Evet, beş dakika. Ondan ayrıldığımda yağmur başlamıştı, ne biçim haziran; insanlar öyle keyifsiz görünüyorlardı ki... Bir taksiye atlayıp eve döndüm.”

Zoraki bir ilgiyle, “Ya sen?” diye sordu.

Mathieu’nün canı anlatmak istemiyordu. Ama, “Dün

son derslerde bulunmak için liseye gittim,” dedi. “Öğlen Jacques’ta yemek yedim, her zamanki gibi korkunçtu. Bu sabah muhasebeye uğradım. Belki biraz avans karşılayabilirim, diyordum; ama olmazmış. Halbuki Beauvais’deyken idaredeki herifle işimi uydurmuşum... Sonra İviç’i gördüm.”

Marcelle kaşlarını kaldırarak baktı. Mathieu ona İviç’ten bahsetmeyi sevmiyordu. Sözüünü tamamladı:

“Pek bozuktu.”

“Neden?”

Marcelle’in sesi yeniden dikleşmiş, yüzüne düşünceli ve ciddi bir anlam gelmişti. Şu anda tombul bir Doğuluya ne kadar benziyordu. Mathieu yarım ağızla, “Çakacak galiba,” dedi.

“Hani çalışıyor, demiştin?”

“Eh, sözümona... Kendince çalışıyor. Yani saatlerce, kitap önünde, kıvıldamadan oturuyor. Ama bilirsin onu, tıpkı deliler gibi, o da bazen, bir an gerçeği görür. Eylülde biyolojiyi çalışmıştı, biliyordu. Sınav iyi gidiyordu, profesörün ağzı kulaklarındaydı; sonra nasıl olduysa birden, çıplak kafalı, çirkin bir adamın karşısında oturmuş, selentereleri anlattığını fark ediverdi. Bu ona aşağılık, gülünç bir şey gibi geldi. ‘Selenterelerden bana ne? Topunun Allah belasını versin!’ diye düşündü ve dazlak kafalı herif bir daha ağzından tek kelime alamadı.”

Marcelle, dalgın, “Ne tuhaf kız,” dedi.

“Neyse,” dedi Mathieu, “bu numarayı ikide bir tekrarlamaya kalkışmasın da! Ama bu olmasa da başka bir delilik bulur gene.”

Bu ses tonu, bu koruyucu ama umursamaz ton düpedüz yalan değil miydi? Sözcüklerle anlatılabilecek her şeyi söylemiyor muydu? “Zaten sözcüklerden gayrı ne var ki...”

Bir an tereddüt etti, cesareti kırılmış gibi başını öne

eğdi; Marcelle'in, onun İviç'le ilgili duyguları konusunda bilmediği bir Şey yoktu; onu sevmesine bile göz yumabilirdi. Tek istediği, Mathieu'nün İviç'ten işte bu tonla söz etmesiydi. Mathieu kızın sırtını okŐuyordu, Marcelle'in gözkapakları ađırlaŐmaya başlamıştı; onun böyle sırtını, iki kürekkemiğinin arasından ta kuyruksokumuna kadar usul usul okŐamasına dayanamazdı. Ama birden dikildi, yüz hatları sertleŐmiŐti. Mathieu, "Bak Marcelle," dedi. "İviç çakmıŐ, çakmamıŐ umurumda değil. Zaten doktorluğa benden daha yatkın olduğunu kimse söyleyemez. Hem bu yıl PCN'yi¹ geçse bile, gelecek yılı atlatamaz. Daha ilk kadavrada aklı baŐından gidecek, bir daha fakülteye adımıını atmayacak. Ama bu kez tökezlerse bir çılđnlık yapar, diye korkuyorum. Çünkü bu yıl geçmezse ailesi onu bir daha üniversiteye yollamaz."

Marcelle sordu:

"Yani, nasıl bir çılđnlık, demek istiyorsun?"

Mathieu bocaladı:

"Ne bileyim..."

"Ama ben biliyorum, canım. Söylemeye dilin varmıyor ama kalbine bir kurŐun sıkıp canına kıyar diye korkuyorsun. Her ne kadar bu sence pek modası geçmiş, çok romantik bir hareket sayılırsa da... Seni duyan da kıza alıcı gözle bakmamıŐ sanır. Cildini yakından görmedin mi hiç? Ben olsam, elimi sürmeye korkarım, yırtılıverir diye, öyle ince ki. Hiç böyle teni olan güzel bebekler bir kurŐunla o canım deriyi parçalamayı göze alabilirler mi? Ben kendimi, saçım baŐım birbirine karıŐmıŐ, elimde küçük bir tabancayla bir koltuğa yıđılmıŐ kalmıŐ tasarlayabiliyorum. Ama bu dekor, bu poz içinde o... Olmaz, olmaz! Anladın mı? Tabancalar bizim gibi katır derililer için yapılmıŐtır."

1. (Fr.) Bir yıllık eğitim alınan fizik-kimya-biyoloji sınıfı.

Çıplak kolunu Mathieu'nünkine yapıştırdı. Mathieu'nün kolu Marcelle'inkinden daha beyazdı.

"Şuraya bak! Hele benimki, kayış gibi."

Gülmeye başladı.

"Ne dersin, kalbura çevrilmek için yaratılmışım, değil mi? Bak, gözümün önüne geliyor: Sol mememin altında küçücük, yuvarlacık bir delik; düzgün, tertemiz kenarları var, kıpkırmızı! Vallahi, hiç de çirkin olmaz hani..."

Yüksek sesle gülüyordu. Mathieu eliyle ağzını kapattı.

"Sus, ihtiyarı uyandıracaksın."

Marcelle sustu. Mathieu, "Ne kadar sinirlisin," dedi.

Marcelle yanıt vermedi. Mathieu elini yavaşça onun bacağına koyarak okşamaya başladı. Elinin altında her an ürperir gibi kımıldayan incecik, ipek gibi tüyleriyle bu yumuşak, sıcak ete dokunmak hoşuna gidiyordu. Mathieu birden elini çekti.

"Bana bak bir dakika!"

Bir an kızın etrafı hafifçe morarmış, yorgun gözlerinde umutsuz bir bakış yakalayarak şaşırıldı.

"Neyin var senin?"

Marcelle başını çevirdi.

"Bir şeyim yok!"

Her zaman böyle olurdu: Marcelle birden kapanıverirdi. Birazdan dayanamayacak, kendini daha çok tutamayarak boşalacaktı. O anı beklemekten başka çare yoktu. Mathieu bu sessiz isyanlardan ürkerdi: Bu böcek kabuğu odada tutku ve heyecan, boğacak, öldürecek kadar bastırırdı; çünkü Madam Duffet'yi uyandırmak korkusuyla insan konuşamaz, keyfince hareket edemezdi. Mathieu ayağa kalktı, dolaba gitti ve ceketinin cebinden karton parçasını çıkardı.

"Şuna bak."

“Bu ne bu?”

“Az önce sokakta bir adam verdi bunu. Sempatik bir adamdı, ben de ona üç kuruş para verdim.”

Marcelle kartı ilgisiz bir tavırla aldı. Mathieu’ye san-ki o sokaktaki adamla aralarında bir suç ortaklığı varmış gibi geldi.

“Biliyor musun? Bu karton parçasının onun için ayrı bir önemi vardı.”

“Komünist miydi?”

“Bilmem... Bana içki ısmarlamak istedi.”

“Kabul etmedin mi?”

“Hayır.”

Marcelle heyecansız, “Neden?” diye sordu. “Belki hoşuna giderdi.”

“Yok canım,” dedi Mathieu.

Marcelle başını kaldırdı, miyop gözlerle duvardaki saate baktı.

“Ne tuhaf,” dedi. “Böyle şeyler anlattığın zaman key-fim kaçıyor. Hele bu günlerde... Senin yaşantın kaçırıl-mış fırsatlarla dolu Mathieu.”

“Sen buna kaçırılmış fırsat mı diyorsun?”

“Tabii. Eskiden sen böyle biriyle tanışabilmek için bahane arardın.”

Mathieu, iyi niyetle, “Belki biraz değişmişimdir,” dedi. “Sen artık ihtiyarladığımı mı düşünüyorsun?”

Marcelle kısaca, “Otuz dört yaşındasın,” dedi.

Otuz dört yaş. Mathieu, İviç’i düşündü ve içinde bir rahatsızlık duydu.

“Öyle... Ama bu yüzden olduğunu sanmam; aslında, canım çekmedi. Anlıyor musun, günümde değildim.”

Marcelle, “Son zamanlarda gününde olduğun anlar o kadar seyrek ki,” dedi.

Mathieu alelacele, “Zaten o da keyiflenemeyecekti,” diye devam etti. “İnsan sarhoş oldu mu, hüzünlenir, ağla-

maklı olur. İşte buna engel olmak istedim ben.”

Mathieu, “Söylediğim pek de doğru değil,” diye düşündü. “Böyle uzun uzadıya düşünemedim ki.” Açıkça, gerçeği söylemek istedi. Mathieu ile Marcelle birbirlerine yalan söylememeye karar vermişlerdi.

“Daha doğrusu...” dedi.

Ama Marcelle gülmeye başlamıştı. “Benim koca bebeğim,” diye söylenerek saçlarını okşarken güldüğü gibi, sessiz ve yumuşak bir fıkırdamayla gülüyordu. Ama yüzü haşindi.

“Bu sözlerinle ne kadar kendinsin,” dedi. “Duygulanmaktan nasıl da korkarsın! N’olurdu sanki? O zavallı adamla baş başa biraz dertleşebilirdin, değil mi? Ne kaybederdin?”

Mathieu, “Ne kazanırdım?” dedi.

Biraz da kendini, kendine karşı savunuyordu.

Marcelle acı acı güldü. Mathieu şaşırdı: “Bana hıncı var. Kırmak istiyor beni.” İçinde tuhaf bir huzur vardı, azıcık şaşkın ve hatta keyifliydi, tartışmak istemiyordu.

“Bu hikâyeyi bu kadar uzatmanın anlamı yok,” dedi. “Hem adamla zaman kaybedemezdim ki, sana geliyordum.”

“Haklısın, evet, çok haklısın. Bu hiç önemli bir şey değil. İnsanın canı çekmezse kendisini okşamayabilir; sonunda kendi bileceği şey, değil mi? Ama bence bu oldukça anlamlı, hatta çok anlamlı!”

Mathieu irkildi; hiç olmazsa bu kadar iğneleyici konuşmasaydı.

“Haydi canım,” dedi, “n’oluyoruz? Bu basit olayda böyle önem verilip üstünde durulacak ne buluyorsun?”

“Bak şimdi,” dedi. “Burada gene senin o ünlü ‘gerçeği görme’ teorin ortaya çıkıyor. Bu halinle insanı nasıl eğlendiriyorsun bilsen. Sen, kendi kendini aldatmaktan öylesine korkuyorsun ki, kendime yalan söylememe yol

açar diye, önüne dünyanın en ilginç serüveni serilse, başını çevirip bakamazsın.”

“Evet, öyle,” dedi Mathieu. “Bunu çoktan biliyorsun. Bütün bunlar söyleneli çok oldu.”

Onu haksız buluyordu. Bu “gerçeği görme teorisi”ni (bu deyimden de nefret ediyordu ama Marcelle bir süreden beri dilinden düşürmez olmuştu; geçen yıl da bir “ivedi” lafı tutturmuş gitmişti: Sözcükler onda bir mevsimden çok dayanmazdı), bu gerçeği görme kuramını ikisi birden bulmuşlardı, varsa sorumluluğu ikisinini, aşklarının anlamı, derinliği de bu ortaklıktaydı. Mathieu, Marcelle’e karşı olan sorumluluğunu kabullendiği zaman yalnızlık fikrinden; bir zamanlar baş edilemez çekiciliği ve canlılığıyla ikide bir benliğinin ta derinlerine dalıveren o biraz karanlık, belirsiz, biraz korkak yalnızlık fikrinden vazgeçmeyi göze almıştı. Marcelle’i ancak gerçeğin ta kendisi olduğu zaman sevebilirdi: Marcelle onun gerçeği gören gözü, arkadaşı, akıl hocası ve yargılayan vicdandı.

“Kendime yalan söylersem, sana da yalan söylemiş olurum, ki buna katlanamam.”

“Evet,” dedi.

İnanmış görünmüyordu.

“Ama inanmış görünmüyorsun?”

Gevşek bir sesle, “İnanıyorum,” dedi.

“Kendi kendime yalan söylediğimi mi sanıyorsun?”

“Hayır... Daha doğrusu, bilmiyorum. İnsan hali bu. Ama sanmıyorum. Yalnız, ne düşünüyorum, biliyor musun? Sen kendini kısırlaştırmakla meşgulsün, sevgilim. Bugün uzun uzun düşündüm bunu. Ya! Evet, sende her şey tertemiz, pırıl pırıl, düzenli, sanki sabun kokuyorsun; etüvden çıkmış gibisin. Yararsız ya da kararsız, kuşku verici, mide bulandıran en ufak şey yok sende. Öldürücü bir şey bu. Yok, sakın bunu benim için yaptığımı söyleme:

Ben yalnızca bir aracım, sende kendi kendini didikleme, kendi kendini öğrenme ihtirası var.”

Mathieu şaşırmişti. Marcelle çoğu zaman haşindi; her an tetikte, kendini savunmaya, hatta bazen saldırmaya hazır olurdu ve eğer Mathieu bir meselede kendisiyle aynı fikirde olmazsa Marcelle onun kendisine hükmetmeye kalktığını sanırdı. Ama bu rahatsız etmek, kırmak, yaralamak isteği onda çok seyrek gördüğü bir şeydi. Sonra, şu yatağın üzerine fırlatılan resim, vardı... Marcelle'in yüzüne kaygıyla karışık, bir merakla baktı: Daha konuşmaya karar vermiş görünmüyordu. Kısaca, “Kendimi tanımak pek de eğlenceli, meraklı bir şey olmasa gerek,” dedi.

“Biliyorum,” dedi Marcelle. “Bu bir amaç değil zaten, bir yöntem. Kendi kendinden kurtulmak için yapıyorsun bunu: Kendini seyretmek, kendini teraziye vurmak için: Bu senin en sevdiğin yöntem. Kendine baktığın zaman, baktığın ‘sen’in sen olmadığını, aslında bu senin zaten var olmadığını tasarlıyorsun. Evet, aslında senin istediğin bu: bir hiç olmak, daha doğrusu, hiçbir şey olmamak.”

Mathieu ağır ağır tekrarladı:

“Hiçbir şey olmamak... Hayır. Yanlış! Bu değil, ben... Dinle bak: Ben... Ben, yalnızca kendim olmak, kendime dayanmak istiyorum.”

“Evet. Özgür olmak. Sonuna kadar özgür olmak. Senin günahın bu işte.”

“Bu bir günah değil,” dedi Mathieu. “Başka... Başka ne isteyebilir ki insan?”

Sinirlenmişti: Bütün bunları yüz kez anlatmış, açıklamıştı Marcelle'e ve o, Mathieu'nün bu konuda ne kadar duyarlı olduğunu çok iyi bilirdi.

“Eğer varlığımı kendi egemenliğim altına alamazsam, yaşamak çok anlamsız bir şey olur...”

XX. yüzyılın önde gelen aydınlarından Jean-Paul Sartre, romanları, oyunları ve düşünce yazılarıyla, varoluşçuluk düşüncesini olduğu kadar bütün bir yüzyıl da derinden etkilemiştir.

XX. yüzyılın en özgün seslerinden biri olan Fransız yazar ve düşünür Jean-Paul Sartre'in yaşamöyküsü, art arda sıralanmış bir reddedişler bütünü olarak tanımlanabilir. Sartre Tanrı'yı, kurulu düzenlerin tümünü, bu arada aileyi, klasik anlamıyla edebiyatçıyı, filozofu, eylem adamını, sayısız dostlukları, partileri, kalıplaşmış düşünceleri reddettiği gibi, 1964'te verilen Nobel Edebiyat Ödülü'nü de reddetmiştir. Sartre'in edebî yapıtları arasında çok önemli bir yeri olan *Özgürlük Yolları* başlıklı roman dizisi üç kitaptan oluşur. 1945-1949 yılları arasında yayımlanan bu üç romanın ilk ikisi, anlamlı farklılıklarıyla İkinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı altüst oluşu sergiler. Dizinin ilk kitabı olan ve yazarın 1941'de tamamladığı *Akıl Çağrısında*, "1937-1938 yıllarının aldatıcı iyimserliği" içinde hem kendilerini arayan hem de kendilerinden kaçan birkaç kişinin sınırlı ve içedönük hayatı etrafında süregiden anlamlandırma kaygıları dile getirilir.

